

SZIKRA Renáta

EGY AMERIKAI KISPESTEN

Műveljétek kertjeiteket!

Életemben nem találkoztam még olyan konyhakerttel, amelynek az övéihez hasonlóan impozáns fotódokumentációja lenne, ami ráadásul a világ legnagyobb kiállítótereiben turnézik a Tate-től a MoMA-n át a Velencei Építészeti Biennáléig. Ha meggondoljuk, a francia barokk kastélyok festőien komponált zöldségágyásai óta ritkán vetődött fel, hogy művészi szándék vezérelné egy vetemény létrehozóját, pedig nálunk, a Wekerlén is rejtőzik egy vetemény-műalkotás.

A Blood Mountain Alapítvány rezidensprogramjának keretében Budapestre látogató Fritz Haeg kertművészeti akcióorozatának közép-európai színhelyéül egy wekerletelepi család kiskertjét választotta. A Los Angelesben korábban építészként, tájépítészként működő all-round művész az ökológiai elkötelezettség jegyében művészeti akciókat szervez, melyekkel körülutazza a Földet. Saját házában (Buckminster Fuller geodéziai kupola Los Angeles peremén) táncstúdiót működtet, de emellett reformléletmód táborokat szervez, egyetemeken tanít, előadásokat tart és kerteket telepít világszerte. Ehető kertek (Edible Estates, 2005-től) című projektsorozatának 12. állomása pedig a Sente-Lénárd család Nádasdy utcai házában előkertje lett.

Haeg első művészi veteményei 2005-ben az amerikai előkertek gyepsivataga ellenében szerveződtek (gyakran kiváltva a szomszédok felháborodását). A kertvárosok gondosan ápoltságát gyepszőnyege, a mindenki számára elérhető zöld luxus nemcsak haszontalan, energia- és vízigényes, de a leg-

kevésbé sem természetes. Organikusnak álcázott ipari táj, ahol a fű monokultúráját gyomirtóval átitatott talaj biztosítja. Egy tenyérnyi árkádiái táj (az angol tájképi kertek kerti törpe változata) a kispolgári álom megtestesüléseként rendíthetetlenül tartja magát, ügyet sem vetve arra, hogy a fenntartható fejlődést zászlajára tűző korunkban ez már rég nem „piszi”. Abban a korban, amelyben az egyik legjellemzőbb folyamat a teljes elidegenedés saját élelmünkötől, ami már a lefóliázott ételek világa, ahol a gyerekeknek fogalmuk sincs, hogy a ragyogóra sikkalt sárgarépa a „piszkos” földben terem. A Los Angeles-i művész díszkert helyett vetemény projektjének komoly történelmi előzményei voltak, melyekre ő maga is hivatkozik. A világháborús propagandakert (victory garden) az emberek létfenntartó ösztönére alapozott: minden parlagon heverő területet, kibombázott foghíjtelket, városi parkot, magánkertet igyekeztek bevonnani az élelmiszertermelésbe. Haeg szerint a mostani helyzet is katasztrofális, de az emberek gondolkodásmódjának átala-

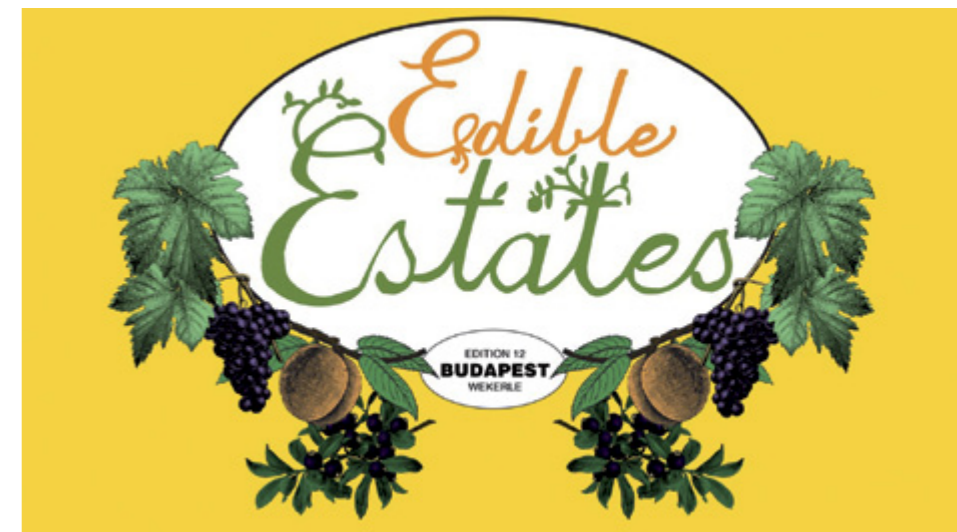
© Blood Mountain / Káré András, 2012

Fritz Haeg akció közben

A Nádasdy utca, Zoltán utca sarkán álló ház burjánzó veteményé alakuló előkertje

kítását inkább szolgálják a kézzelfogható, szerény gesztusok, mint a nagy ívű gondolatok vagy az unalomig ismételt frázisok: ő az apró, személyes, mindenki számára elérhető és megvalósítható megoldásokban hisz. Az Ehető kertek sorozat valamennyi kertje (Kansastól, Londonon át Rómáig és Isztambulig) az akcióban önként részt vevő, lelkes tulajdonos igényeit és lehetőségeit figyelembe véve született meg. Lényeges szempont, hogy minden választott növény ehető (a virágok sem csak díszként szolgálnak) és hogy mindez nem a kerítés mögött, hanem az utcafronton zajlik, interakcióra készítve az arra járókat meg a szomszédokat. Haeg mediátorként és a folyamatok katalizátoraként szerényen, de tapasztalatait szívesen megosztva irányította a kispesti kertépítő hadműveletet, de nemcsak a tervezésből, az önkéntes segítők beszerzéséből, hanem az ágyásépítésből, ültetésből is kivette a részét. Hogy Budapesten éppen a Wekerlére esett a választása az nem véletlen. A Wekerletelep önálló világa az 1910-es évektől máig megőrizte vidékies báját, azal együtt, hogy a régi kertek romjait, az öreg szőlőtőkét, rózsalugasokat az újonnan telepített tujás-csobogós díszkertek ellenpontozzák. A Wekerle mindenestre ma is zöld oázis. Ebenezer Howard „Kertváros” utópiája nyomán, a századforduló reformszellemű városfejlesztésének gyümölcsként létrejött telepen a beköltöző tisztségviselők gyümölcsfacsemetéket és bokrokat kaptak a kerthez, amely gyakorlatilag kitermelte éves lakbérüket. Ma paradox módon a műemléki védettség alatt álló negyedben elvileg nem lehet az utcafrontra konyhakertet telepíteni. A terület polgármestere és a helyi civil szervezetek (Wekerlei Kertbarát Kör, Átalakuló Wekerle) azonban felkarolták a projektet, így Fritz Haeg kertművészeti akciója nemcsak zöld utat, de önkénteseket, palántákat, komposztot és médiafigyelmet is kapott. Ez azonban nem kis részben az évek óta tevékeny hazai kertaktivistáknak

Az Ehető kertek budapesti logója. A füzérbe mindig az adott régióra jellemző gyümölcsök kerülnek: nálunk a szőlő és a kajszibarack.

Fritz Haeg: Ehető kertek #12: Budapest. A kerttulajdonos Sente-Lénárd család

is köszönhető, akik minden művelhető területet a foghíjtelkektől a balkonokig szépé-zölddé és hasznossá tennének. Akcióik visszhangja és népszerűségük az elmúlt években elérte végre azt az ingerküszöböt, amikor a városvezetés és a megcsontosodott szabályok rendszere, ha lassan is, de nyit az új kezdeményezések felé, amittől élhetőbb, zöldebb, fenntarthatóbb városi környezet jöhetne létre Budapesten. Haeg bejárati ajtótól a kapuig terjedő, utcáról is jól látható mintakertje nálunk nem tűnik olyan radikális gesztusnak a 19. kerületben, mint elődje, az amerikai elővárosi gyepszőnyegen ejtett „tájseb”. A kerekded ágyások, a szegélyként újrahasznosított hódfarkú cserép inkább nosztalgikus emlékeket ébreszt. Talán mert Közép-Európában még mindig földközeli életet élünk, még a mai negyvenesekben is eleven a hétvégi telek, a saját termés (kicsi, keserű, de a miénk) nimbusza és a buhera kultúra, ami mindent beépít és hasznosít, amit a környezetében fellel. Fritz Haeg másik, a kerttelepítéssel párhuzamosan futó Otthoni integrációs mezők (Domestic Integrity Fields, 2012), Budapes-

ten (a Blood Mountain Alapítvány székelylén), majd a bécsi MAK-ban bemutatott projektje is ezt a gondolatot szövi tovább a szó szoros és átvitt értelmében. A kezdeti fázisában rongyszőnyeg workshopként induló akcióban a külső környezet egyes elemeit (talált, lomtanánított tárgyakból) a kert terményeinek befőzésén át a már nem hordott ruhák szőnyegbe dolgozásáig) komponálják a résztvevők egyedi külső-belső tájképpé. Az újabb és újabb fonatokkal bővülő, színes kerek szőnyegbe, ahogy a kalákában készült kertbe is, beépülnek a gondolatok, emlékek, az együtt dolgozók energiája, így aztán amikor Haeg útra kel: viszi magával Budapestet is. Idén Bécs után Olaszországba, ahol ősztől a Velencei Építészeti Biennále amerikai pavilonjában a Spontán beavatkozások,

© Blood Mountain / Káré András, 2012

© Blood Mountain / Kárá András, 2012

A kertépítő kaláka az első munkanapon, 2012. június 2.

design akciók a közjó érdekében tematika köré csoportosított művek között is szerepel Fritz Haeg Ehető kertek akciósorozata, köztük kiemelt helyen a legújabb, magyar vetemény fotódokumentációja. Júniusban minikertet telepített a MoMA szoborkertjébe a Century of the Child: Growing by Design, 1900–2000 nagyszabású kiállítás kísérő programjához csatlakozva (ajánlónkat lásd az 52. oldalon), melyet önkéntesek gondoznak és szüretelnek le együtt majd ősz folyamán. Mielőtt jö-

© Blood Mountain / Kárá András, 2012

Niklai Judit és Tom Sloan, a Blood Mountain Alapítvány alapítói és kurátorai gyomlálnak a júliusi kertben

vőre szülővárosa, Minneapolis megrendezi első retrospektív kiállítását a Walker Arts Centerben, Fritz Haeg világ körüli kertészkedését megszakítva idén októberben vizsztatér Budapestre, hogy a tavalyi Designhét keretében megtartott toborzó előadásával indított kertakcióját lezárja. A Design Terminál Pigniczky Réka dokumentumfilmjét vetíti a wekerlei kertépítésről, a Blood Mountain Alapítvány pedig ez alkalomból nyilvános kertbejárást tervez október 8-án,

délelőtt az érdeklődő kertbarátoknak és reménybeli követőknek.

Az Ehető kertek 12: Budapest a Wekerlei Kertbarát Kör és az Átalakuló Wekerle közreműködésével, valamint a Green Fortune Magyarország, 56Films, MAK és az Artemisia Tájépítészeti segítségével jött létre. A projekt támogatója a Graham Foundation for Advanced Studies in Fine Arts.

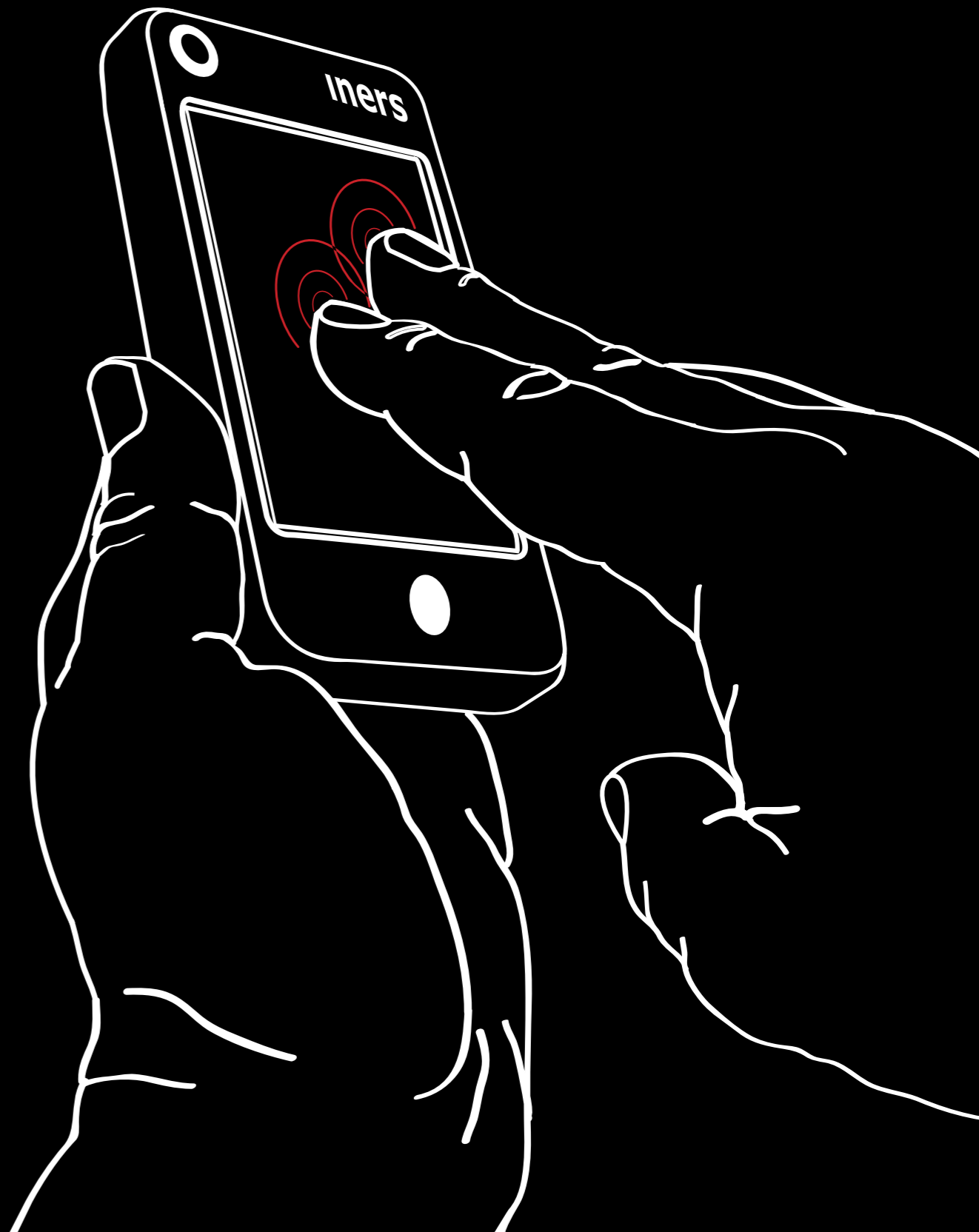

© Blood Mountain / Kárá András, 2012

Fritz Haeg az Otthoni integrációs mezők akciója keretében szőnyegszövő workshopot tart érdeklődők bevonásával a bécsi MAK udvarán, 2012. június 26.

LUDWIG MÚZEUM
Kortárs Művészeti Múzeum
Museum of Contemporary Art
www.ludwigmuseum.hu

LAKNER ANTAL
WORKSTATION
2012.09.21. – 2013.01.06.

Kiemelt partner
Special Partner:

